
Familia nobiliară de Șintereag [Somkerek] și evoluția acesteia de la finalul epocii angevine până în timpul jagellonilor [secolele XIV-XVI]

A. Dinamica unui domeniu familial 1382-1481

Mihai Florin HASAN

Cuvinte cheie: nobilime, Transilvania, comitatul Solnocul Interior, reședințe nobiliare Șintereag, Gornești

Keywords: nobility, Transylvania, County of Solnocul Interior, family manor, Șintereag, Gornești.

În general, subiectul familiilor nobiliare din Transilvania, în sens larg, nu este o necunoscută istoriografică pentru oricare din istoriografiile transilvănene: maghiară, săsească sau românească. András Kovács a trecut în revistă, în mod fericit, istoriografia maghiară asupra acestei problematice¹, Marius Diaconescu a sintetizat problematica nobilimii din Transilvania angevină² foarte recent, iar astfel de studii particulare întâlnim în ambele istoriografii. Nu dorim să detaliem aceste aspecte foarte cunoscute specialiștilor în domeniu, ci vrem să ne oprim asupra unei familii, care oferă perspective foarte interesante din perspectivă genealogică, a evoluției patrimoniale și infraționale, a implicării în viața politică și administrativă a regatului Ungariei, cu care ne-am întâlnit în cursul investigațiilor doctorale.

Unul dintre primele studii a fost redactat la sfârșitul secolului al XIX-lea și a fost publicat în revista Turul³. Printre ultimele investigații despre care avem cunoștință, din mediul istoriografic consacrat, pe linia reconstrucției genealogice, acestea îi aparțin regretatului medievist maghiar Engel Pál⁴. Pentru alte aspecte privind pe unii membri ai familiei, cercetătoarea Weisz Szidónia le-a dedicat o serie de studii speciale⁵.

Familia nobiliară Erdélyi, denumită concomitent de Somkerék, impunând, probabil, după toate probabilitățile, printre primele nume nobiliare duble din Transilvania [*Erdélyi Somkeréki*], provine dintr-o linie genealogică distinsă, care coboară cel puțin până în secolul al XII-lea, ceea ce îl determina pe istoricul maghiar de la sfârșitul secolului al XIX-lea, Karácsonyi János să afirme: „a fost unul dintre cele mai faimoase triburi ale patriei noastre, coborând din secolul al XII-lea până în prezent, el mereu s-a aflat printre conducătorii țării”⁶.

Simon de Keza în cronică sa, în primul *Appendix*, acolo unde arată originea unor mari familii nobiliare maghiare, afirmă despre neamul Becs-Gergely [Bechagregorium, Bechegregor, Beche et Gregorii, Bechegereger]⁷ că:

1 <http://www.familyhistory.ro/index.php?id=20061113oldfamilies>, accesat la 23.10.2015.

2 Marius Diaconescu, *Structura nobilimii din Transilvania în epoca angevină*, Editura Mega, Cluj-Napoca, 2013, 512 p.

3 Décsényi Gyula, *A somkeréki Erdélyi család 1415. évi czimeres levele és nemzedékrendje*, în *Turul*, 10 (1892), Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság, p. 105–112.

4 Engel Pál, *Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Középkori magyar genealógia*, Budapest, 2001 [CD-ROM], Becsegergely nem, 4. tábla: Erdélyi (somkeréki).

5 Vezi CV-ul la <http://www.minerva-posdru.ro/CVuri/DOC/Szidonia%20WEISZ.pdf>.

6 Karácsonyi János, *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*, I, Kiadja a Magyar Tudományos Akadémia, Budapest, 1901, p. 214.

7 *Ibidem*. Nota 1: variantele în latină ale neamului cf. Fejér, vol. IV/2 sau V/3, Wenzel III.

„11. *Betse et Gregorius de Cornis*. *Betse vero et Gregory similiter de Francia generatio oritur, ex cognatione Guilielmi dicti Cornes*”⁸. Această afirmație era coroborată cu cea despre neamul Zsámboki [Samboki], care, prin Sambuk/Sumbuk provenea din comiții de Champagne.

Chronicon Dubicense, preluând informații din același loc comun cu Simon de Keza sau copiindu-l, afirma la 1358: „*Berse autem et Gregory generacio de Francia est, ex consanguinitate Guillermi dicti Cornes*”⁹.

Thuróczi în cronică sa, dedicată istoriei maghiarilor, scrie după modelul antecesorilor săi în partea a doua a operei sale, doar numele fiind greșit redat [vezi mai jos observațiile lui Mailáth]: „*Caput XV. De generatione Mersa et Georgii. Mersae autem et Georgii generacio de Francia est, ex consanguinitate Guillermi dicti Comes*”¹⁰.

Interesant de remarcat este termenul folosit de Keza și de cei ce l-au compilat ulterior: *consanguinitate*, un neologism francez provenit din latină, implică rudenie de sânge dintr-un strămoș comun, dar, în special, *rudenie de sânge după tată*, fără a fi și după mamă.

Johann Grafen Mailáth, care scria în prima jumătate a secolului al XIX-lea o istorie a maghiarilor arăta că Simon de Keza vorbea despre descendența celor doi: Beche și Gregor, dintr-un cavaler francez: Guillermus. Istoricul afirma faptul că cei doi erau deja bine cunoscuți în timpul regelui Bela al III-lea [1172-1196], iar nume precum Meusa sau Gerse erau citiri eronate pentru nume ca Beche sau Gregor în anumite cronici din secolul al XV-lea, fie chiar de către autori sau de anumiți editori [cazul Thuróczi-Schwandtner], alții pur și simplu le-au omis¹¹. Mailáth afirma, în continuare, faptul că surse despre descendenții acestora erau însă cunoscute la acea dată: Kátona, Cornides, Colecția Muzeului Național Maghiar, actele conventului din Jászov sau documente din diverse colecții sau arhive, precum cel publicat de Kereszturi în istoria sa dedicată episcopiei de Oradea¹². Kereszturi, de altfel, pusese în circulație un document din 1298 ce amintea un transfer de posesiuni dintre membri ai neamului Bechgregor, inclusiv din rândul viitoarei familiei Bethlen, și un anume Ladislaus, fiul lui Hegun, fapt ce avusese loc în fața capitlului bisericii din Oradea¹³. Acesta se găsea în colecția P. Simonchicz și, asemenea altor documente publicate în compendiul său, erau folosite de autor ca argumente în diverse demonstrații asupra istoriei episcopiei orădene.

Nagy Iványi analizând, la rândul său, familiile nobiliare maghiare, atunci când scrie despre familia Apafi [în vechea grafie maghiară: Apaffy], care știm că s-a desprins din acest neam Becse-Gergely la sfârșitul secolului al XIII-lea-începutul secolului al XIV-lea prin Gegus¹⁴, scria că, în conformitate cu mai multe legende sau istorisiri, pe care le amendează parțial, Sarolta, sora lui Ștefan I și soția fostului rege Samuel Aba, rămasă văduvă fără urmași, în urma morții soțului, s-a recăsătorit cu un cavaler străin venit din Franța, comitele Guilielmus Cornes, căruia i-a născut un fiu Marhard, ce a continuat linia familiei prin fiul său Laurentius, cunoscut ca și Bult, ce a dat naștere unui număr de cinci fii: Bochon, Boncz, Bencze, Csák și Bethlen, din care vor porni familiile Bethlen [acesta va primi și scutul heraldic: un șarpe încoronat, cu un măr în gură, în fapt un glob cruciger] și, mai apoi, Apafi¹⁵ [nu întâmplător, poate, rezidența familiei Apafi va fi la Mălâncrav = *Almakerék* = *Mărul rotund*, magh., fiind cunoscută ca și *Almakeréki Apafi* sau *Nagyfalui Apafi*]¹⁶. Prin reproducerea genealogică a acestei legende, până la ipotetica separare a familiilor Bethlen de Iktár de Apafi, Nagy Iványi o asumă, însă, în scrierea sa. Tot acolo, istoricul reproducea scutul heraldic al principelui Mihail Apafi în care era reprezentat un coif străpuns de o spadă.

La 1901, Karácsonyi János afirma că, desigur, părea mult mai adevărat faptul că familia să fi avut posibile legături cu spațiul francez pe linie feminină, căci numele din neamul Becse-Gergely, nu par a fi franceze¹⁷. De altfel,

8 George Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei Românilor: Cronica Ungurilor de Simon de Keza*, volumul IV, Tipografia „Bucovina”, București, 1935, p. 62.

9 *Chronicon Dubicense*, recensuit et praefatus M. Florianus, în *Historiae Hungaricae. Fontes Domestici. Pars I. Scriptores*, vol. III, Lipsiae, 1884, p. 35.

10 Joannis Thuróczi, *Chronica Hungarorum*, în *Scriptores rerum hungaricarum veteres ac genuini, Partim primum, cura et studio Joannis Georgii Schwandtneri*, Pars I, Typis Joannis Thomae nob. de Trattner, Viena, 1766, p. 108. În trei note, editorul Schwandtner indica faptul că în *Chronicon Budense*: Mersa era redactat sub forma Gersa, iar Comes ca și Corves.

11 Johann Grafen Mailáth, *Geschichte der Magyaren*, vol. II, bei F. Tendler am Graben im v. Trattner'schen Gebäude, Viena, 1828, p. 275.

12 *Ibidem*.

13 Joseph Aloysius Kereszturi, *Compendiaria Descriptio Foundationis ac Vicissitudinum Episcopatus et Capituli M. Varadiensis*, Typis Antonii Gottlieb Maramoriensis, Magno Varadini, 1806, doc. 52, p. 140.

14 Engel Pál, *Magyar középkori adattár. Magyarország világi archontológiája 1301–1457...*, Becsegergely nem 2. tábla: Apafi.

15 Nagy Iványi, *Magyarország családai czimerekkel és nemzékrendi táblákkal*, kiadja Friebeisz István, vol. I, Pest, 1857, p. 48-49.

16 Probabil numele satului să fi derivat din această legendă de familie, care s-a perpetuat până în secolul al XIX-lea.

17 Karácsonyi János, *A magyar nemzetségek a XIV. század közepéig*, I, p. 215-216.